

FELIX WEBER

GENADESCHOT

Eden Lumas weet na de Tweede Wereldoorlog
te ontsnappen naar Zuid-Amerika, maar wordt
daar al snel ingehaald door zijn verleden

LITERAIRE THRILLER

ISBN 978-90-225-8380-7
ISBN 978-94-023-1165-5 (e-book)
NUR 305

Omslagontwerp: Wil Immink Design
Omslagbeeld: Frank Scherschel / Getty Images
Zetwerk: Text & Image, Assen

© 2018 Felix Weber en Meulenhoff Boekery bv, Amsterdam

Het citaat van Jorge Luis Borges komt uit *De Aleph en andere verhalen*, De Bezige Bij, 2010, Ulysses Klassieken.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Sophie Denrée

*Caminito que el tiempo ha borrado
que juntos un día nos viste pasar
He venido por última vez
He venido a contarte mi mal*

*Caminito que entonces estabas
bordeado de trébol y juncos en flor
Una sombra ya pronto serás
Una sombra lo mismo que yo*

Paadje dat de tijd heeft uitgewist
dat ons ooit samen zag passeren
Ik ben voor de laatste keer gekomen
Ik ben gekomen om je van mijn tegenspoed te vertellen

Paadje dat omzoomd was
met klaver en bloeiend riet
Een schaduw zul je spoedig zijn
Een schaduw net zoals ik

– CARLOS GARDEL (1890-1935)
Argentijnse tangozanger

1

De vrouwen waren zomers gekleed, in ruimvallende jurken met vrolijke dessins en korte pofmouwtjes die een groot deel van hun gebruinde armen bloot lieten. Sommigen liepen zelfs op blote voeten op het gras dat nog vochtig was van de dauw. Om de ergste hitte voor te zijn waren de voorbereidingen al vroeg begonnen. In de kersenboomgaard aan de rand van het dorp werden doeken gespannen waaronder een lange rij houten tafels en opklapstoelen werd neergezet. De inhoud van de meegebrachte picknickmanden werd uitgesteld op tafelkleden met geborduurde bloemmotieven. Geen van de vrouwen had verstek laten gaan; de avond ervoor hadden ze een overdadig assortiment van taarten, koeken en worstenbroodjes gebakken, die nu met zorg op het mooiste servies werden uitgesteld. Er waren zelfs bloemen geplukt om de tafel nog feestelijker te maken. Ook stonden er thermosflessen met koffie, schalen met fruit en kannen met water. Op een dag als vandaag was het voor alles belangrijk voldoende te drinken. In de ijskelder van een nabijgelegen hoeve waren bier en schnaps opgeslagen, klaar om later op de dag te worden geserveerd. Op de grond werden kleden gelegd waarop de vrouwen zich straks konden uitstrekken. Als ze op hun rug liggend omhoog zouden kijken, konden ze de nagenoeg rijpe, glanzende kersen zien hangen, met dit weer was het een kwestie van dagen voordat ze geoogst konden worden.

De sfeer was ontspannen en opgewekt toen de mannen versche-

nen en plaatsnamen nadat ze hun uniformjasje over de rugleuning van hun stoel hadden gehangen en hun pet op tafel hadden gelegd. Ze waren nog niet met hun gedachten bij het werk dat die dag voor hen lag. Ze hadden inmiddels zo veel ervaring dat er geen enkele reden was waarom het niet soepel zou verlopen. Het zou geklaard zijn voor het vallen van de avond en dinerend aan dezelfde tafels zouden ze terug kunnen kijken op opnieuw een geslaagde dag. Daarna zouden ook zij zich op de dekens uitstrekken, met een koud glas bier of schnaps in de hand, verzadigd en tevreden kijkend naar de omhoog kringelende rook van hun sigaret en de sterrenhemel boven hen.

Toen ze waren uitgegeten, leunden de mannen achterover, met gestrekte benen en de hakken van hun laarzen in het gras. Ze namen een laatste slok koffie, rookten nog een sigaret, en kwamen overeind toen *Hauptsturmführer* Julius Liedtke opstond en daarmee aangaf dat het tijd was. Hij haalde zijn witte handschoenen, de enige uitzondering op het standaarduniform van hem en zijn mannen, uit zijn pet, trok die met aandacht aan, zette zijn pet op en streek ter controle met zijn vingers langs de rand van de klep.

Hij wachtte tot het stil was en alle ogen op hem gericht waren en nam toen het woord.

‘Vandaag staat ons opnieuw een zware taak te wachten, maar we weten ons gesteund door onze *Führer* zelf. Hij die zijn vertrouwen in ons heeft gesteld. Hij die weet dat hij die last legt op de schouders van mannen die dat kunnen dragen. Hij die ons de weg wijst naar het Duizendjarige Rijk. Een Rijk dat alleen maar kan bestaan als we ons ontdoen van de plaag die ons al zo lang teistert. De Jood die uit is op de ondergang van het Germaanse ras. Opnieuw is het aan ons een historische opdracht te vervullen. Een opdracht waarvoor toekomstige generaties ons dankbaar zullen zijn en waarvoor ze ons zullen eren. Laat er geen misverstand over bestaan wat er op het spel staat. Het Germaanse ras zal alleen een toekomst kunnen hebben als we het ongedierte uitroeien dat uit is op onze vernietiging. Vandaag zijn er geen onschuldigen, vandaag is geen dag van genade. De Jood

die vandaag wordt gespaard, is de Jood die morgen een dolk steekt in de rug van onze kinderen.'

Hij liet even een stilte vallen, balde zijn vuist, en zei, zonder zijn stem te verheffen: 'Geen genade.'

De officieren die hem omringden balden ook hun vuist en herhaalden als één man zijn woorden: 'Geen genade.'

Liedtke liet zijn blik langs de mannen gaan die hem omringden.

'Ik ben er trots op aan uw hoofd te staan, u die staat voor trouw, dapperheid, onverzettelikhed. U die staat voor het hoogste dat ons land heeft voortgebracht. Ik ga u vandaag voor met opgeheven hoofd.'

Hij strekte zijn arm en bulderde: 'Heil Hitler.'

Als één man werden de armen gestrekt. 'Heil Hitler.'

Zelfs de meeste vrouwen lieten zich meeslepen en brachten met dezelfde overtuiging de Hitlergroet. Toen ze hun mannen kusten en hun een fijne dag wensten – slechts in de stem van een enkeling was iets van spanning te bespeuren over wat er stond te gebeuren – en het tijd was om te gaan, leek Julius Liedtke de enige die niet verbaasd was toen zijn echtgenote aangaf dat ze hem zou vergezellen. Zowel de mannen als hun echtgenotes waren zich ervan bewust niet te openlijk uiting te geven aan hun gevoelens, maar bij de vrouwen was ongelooft en afkeuring merkbaar, terwijl bij de mannen ongemak overheerste. Erna Liedtke trok zich er niets van aan en keek het gezelschap zelfverzekerd, haast uitdagend aan. Ze had zich er zo op verheugd haar man te vergezellen dat ze haar opwinding maar nauwelijks de baas kon. Van alle vrouwen was zij de enige die een broek droeg, een rijbroek welteverstaan, en de rijzweep in haar hand tikte ongeduldig tegen de schacht van haar hoge laarzen.

Eden Lumas was de avond ervoor langs het spoor en de klaarstaande wagons gelopen. Hij had ze geteld: zestig stuks. Ze waren al eerder gebruikt voor hetzelfde doel en in de nog warme lucht wasemden de wagons een penetrante lucht van pis, stront, braaksel en god mocht weten van wat nog meer uit. De deuren waren al openge-

schoven en zijn weerzin overwinnend klom hij bij een wagon naar binnen. Bang om op uitwerpselen te stappen bleef hij staan tot zijn ogen aan de donkerte gewend waren. Er was niet veel te zien, een smalle langwerpige ruimte, wanden van houten planken, sommige met ijzeren ringen om vee aan vast te zetten, kieren waardoorheen morgen doodsbanige ogen zouden turen van mensen die zich wanhopig zouden afvragen waarheen ze op weg waren. Ook dat wist hij al. Er was geen levendige verbeelding voor nodig om te begrijpen wat zich hierbinnen zou afspelen. Als vee zouden ze naar binnen worden gejaagd. Velen zouden onderweg al creperen.

Zestig maal honderd, plaats voor zesduizend mensen; het was veel te weinig. De rest zou hier sterven, in het ravijn. De voorbereidingen waren al dagenlang in volle gang. De keuze van een geschikte executieplaats, de route die moest worden afgelegd, de tafels waar de Joden hun waardevolle spullen moesten afgeven, de plek waar ze zich moesten uitkleden, het uithakken van het pad waarlangs ze in het ravijn moesten afdalen, de loopbrug om het beekje over te steken, de hoeveelheid munitie, de executiemethode, de wijze waarop de lichamen gestapeld moesten worden, de bevoorrading van de troepen, er was zelfs een kantine ingericht aan de rand van het ravijn. Het vereiste de samenwerking van een groot aantal eenheden, meer dan Lumas ooit samen had gezien: Wehrmacht, Ordnungspolizei, Feldgendarmen, Oekraïense politie, Askari's, Sicherheitsdienst, Waffen-ss, Sonderkommandos.

Sinds de aanplakbiljetten hingen was de stroom Joden op gang gekomen, vanuit alle hoeken, langzaam en zonder tegenstribbelingen. Hun was voorgehouden dat ze zouden worden weggevoerd naar een kolonie waar ze te werk zouden worden gesteld. Sommigen hadden zich gehaast, om zich te verzekeren van een zitplaats in de trein. Aan de rand van het dorp was de weg versmald met prikkeldraad en tankversperringen, daar begon het echte kordon en eenmaal binnen zou er geen weg terug meer zijn. Vanaf dat moment zouden ze worden opgejaagd, zodat ze nauwelijks de tijd zouden hebben te bevatten wat hun werkelijke lot was.

Lumas hoopte vurig dat hij er niet bij aanwezig zou hoeven zijn, dat hij hier zou worden ingedeeld, bij de wagons. Alles beter dan dat ravijn.

Hauptsturmführer Julius Liedtke was geen man van het geschreven woord en als iemand hem had durven vragen of hij *Mein Kampf* had gelezen, zou hij ontkennend moeten antwoorden, maar hij had *Neuadel aus Blut und Boden* keer op keer gelezen en prees zich gelukkig de droom te kunnen leven om die, voor het Duitse volk zo hoognodige, levensruimte te veroveren. Dat daarvoor de bestaande inferieure rassen moesten worden verwijderd sprak voor zich en was onderdeel van een historische missie. Hij, Julius Liedtke, bevond zich in de frontlinie van de ultieme krachtmeting tussen de Ariër en de Slaaf, tussen het Duitse fascisme en het Joodse bolsjewisme. Als commandant van een compagnie van ss-bataljon 101 van de Ordnungspolizei was hij inmiddels ervaren in het vernietigen en afvoeren van Joden. Hij ging er prat op dergelijke operaties tot in de puntjes te verzorgen, met oog voor de kleinste details. Tegelijkertijd schuwde hij het ruwe handwerk niet, opdat zijn mannen hem nooit zouden kunnen verwijten niet zelf vuile handen te maken als dat nodig was. Hij deed het werk graag en het schonk hem voldoening. Daarbij prees hij zich gelukkig een echtgenote te hebben die hem onvoorwaardelijk steunde. Terwijl hij sommige echtgenotes van zijn mannen ervan verdacht twijfels te hebben over hun missie, kon hij altijd op haar rekenen. Er was maar één ding dat op hem drukte: haar kinderloosheid. Het Rijk rekende op nakomelingen.

Erna Liedtke was van een gewoon Duits boerenmeisje, dat vlak voor haar huwelijk nog als dienstmeisje had gewerkt voor een welgestelde familie, nu getransformeerd tot de meesteres van een landgoed. Daar bestierde ze met ijzeren hand en een hooghartigheid alsof ze nooit anders had gedaan een huishouding van dienstmeisjes, koks, tuinlieden en een heuse koetsier die haar rondreed in de omgeving. Ze vond Joodse slaven in overvloed, die ze aan het werk zet-

te om verbouwingen aan het huis uit te voeren en een tuin aan te leggen met vijvers, terrassen en prieeltjes.

De witte handschoenen van haar man waren een cadeau van haar geweest. Ze was ervoor naar het getto gegaan en had daar een leerbewerker gezocht. Die had al zijn vakmanschap ingezet, met een sprankje hoop op iets, maar hoewel ze zeer tevreden was met het resultaat had ze de handschoenen in ontvangst genomen zonder enig teken van waardering, laat staan dat ze ervoor betaalde, bedankte of wat voor soort van gunst dan ook verleende.

Ze handelde met een volstrekte willekeur, onderhevig aan stemmingswisselingen die steeds gewelddadiger werden na haar miskraam en het uitblijven van een nieuwe zwangerschap. Ze was zo mogelijk nog heerszuchtiger dan haar man en vertoonde zich graag aan zijn zijde.

Op een paar honderd meter van de kersenboomgaard wachtten vele duizenden Joden in angstige spanning. Op het stoffige dorpsplein, waar alleen de zijkant van het schavot waarop een zestal mannen naast elkaar aan een galg hing, iets van schaduw bood. Het rumoer verstomde toen Julius Liedtke en zijn mannen hun opwachting maakten. Ze sloegen, schopten en commandeerden zich een weg naar het schavot. Een jongeman die het waagde zich direct tot Liedtke te richten werd zonder omhaal door het hoofd geschoten. Liedtke hield er zijn pas niet voor in, laat staan dat hij het slachtoffer ook nog maar een blik waardig keurde. Eenmaal op het schavot wachtte hij tot het rumoer verstomde.

Lumas stond er te ver van af om Liedtkes gezicht te kunnen zien, maar alles aan diens lichaamsuitdrukking straalde uit dat hij van het moment genoot. Kaarsrecht, zijn hoofd licht achterover in de nek, de kin naar voren, zijn glanzende zwarte laarzen iets uit elkaar, en dan die smetteloos witte handschoenen, die tegen de groene, bruine en zwarte uniformen afstaken. Hij had een hand in zijn zij, de ander rustte op zijn holster, een duim achter de koppelriem. Als reactie op de tik van zijn vingers op de microfoon werd het volkomen stil. Een

onheilspellende stilte die Liedtke in de lucht liet hangen voordat hij het woord nam.

‘Vandaag is de eerste dag van een nieuw leven voor de Jood. Vanaf nu is het niet langer Duitsland dat voor de Jood werkt, maar de Jood die voor Duitsland werkt. Het is op bevel van de Führer dat hiertoe alle Joden geherhuisvest worden aan de grenzen van het nieuwe Germaanse Rijk. Daar zal de nieuwe Jood niet langer de parasiet zijn die leeft van woeker, uitbuiting, bedrog en sluwheid, maar de arbeider die op het land en in de fabriek zal werken voor het welzijn van ons Duizendjarige Rijk. Die Jood zal kunnen rekenen op onderdak, eten en de bescherming van het Rijk. Door heel het Rijk vindt op dit moment die massale verplaatsing van het Joodse ras plaats. De Jood zal daartoe meewerken en bevelen opvolgen. De Jood die luistert en gehoorzaamt zal leven. Degene die zich verzet zal standrechtelijk worden geëxecuteerd. Elke soldaat die hier verzameld is heeft de uitdrukkelijke order om wat voor verzet dan ook, een verkeerd woord of gebaar, een aarzeling bij het opvolgen van bevelen, met de dood te bestraffen.’

Toen Liedtke het trappetje van het schavot afdaalde, zag Lumas tot zijn verbazing dat Liedtkes vrouw zich tussen de geüniformeerde mannen bevond.